

brukvovité (*Brassicaceae*, *dříve křížaté*)

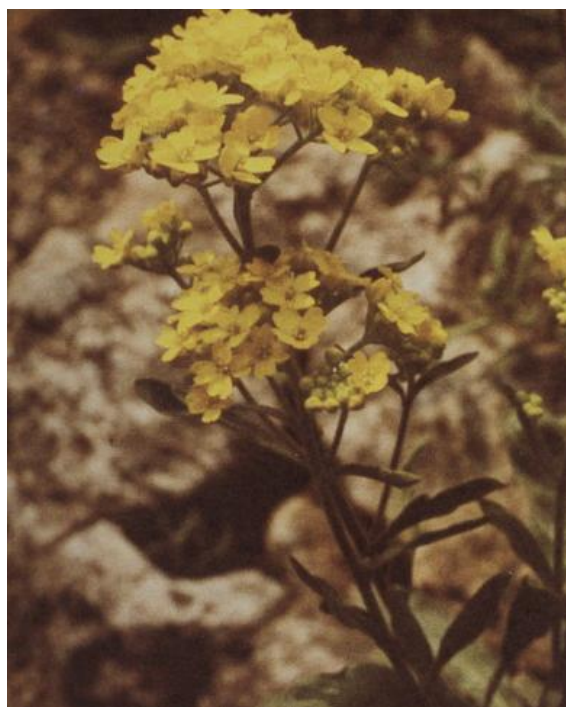
čeled' asi s 3 000 druhy, rozšířenými převážně v severním mírném pásmu; byliny jednoleté až vytrvalé, se střídavými listy, **čtyři kališní lístky a čtyři korunní lístky** vždy ve dvou kruzích; semeník svrchní, plody **šešule**, **šešulky** nebo **struky**, které se rozpadají příčně na samostatné nepukavé části. Důležité užitkové rostliny: *brukev*, *hořčice*, *křen*, *potočnice*, *ředkev*, *řepka*; známé okrasné rostl.: *fiala*, *štěničník*, *měsíčnice*, *taříčka*.

Pojmy typu chamefyt, hemikryptofyt jsou vysvětleny v souboru

http://www.netusil.net/files_public/aplikovana_botanika/ziv_formy_rostlin.rtf.

Tařice skalní — *Aurinia saxatilis*

- Vzhled:** Vytrvalá, 10—30 cm vysoká bylina s vícehlavým dřevnatějícím oddenkem, na němž setrvávají zbytky po odumřelých listech. Lodyha je vzpřímená, na bázi dřevnatá, v horní třetině rozvětvená, sivá, pokrytá hvězdovitými chlupy. Přízemní růžici listů tvoří podlouhlé nebo obkopynaté celokrajné listy, někdy řídce zubaté a až 10 cm dlouhé. Lodyžní listy jsou rovněž obkopynaté, sivě plstnaté, hvězdovitě chlupaté. Květenství tvoří husté hrozny. Kalich po odkvětu opadáva, korunní plátky 5 mm dlouhé, vykrojené, s krátkým nehtem, zlatožluté, lysé, 2 x delší než kalich; nitky tyčinek nekřídlaté, mají pouze na bázi malý zoubek. Šešulky eliptičně okrouhlé, s miznou do 1 mm dlouhou.
- Doba květu:** Kvete od dubna do května.
- Výskyt:** Chamefyt, rozšířený v meridionální, polotemperované až suboceánské oblasti Evropy. Roste na suchých a výslunných, vápenatých a silikátových stanovištích, v nížinách až do podhorského stupně.

Měsíčnice vytrvalá — *Lunaria rediviva* L.

- Vzhled:** Vytrvalá, 30—140 cm vysoká rostlina, s plazivým oddenkem. Lodyha je přímá, v horní polovině větvená, hranatá, pokrytá odstálými bělavými chlupy. Dolní listy jsou vstřícné s okrouhle srdčitou čepelí, horní střídavé, podlouhlé až trojboké. Listy jsou na lícní straně tmavě zelené, krátce chlupaté, na rubu modrozelené, chlupaté hlavně na žilkách. Bledě fialové, zřídka bílé květy na odstálých stopkách jsou uspořádány ve volném hroznu. Kališní lístky jsou zelené, zevně často nafialovělé, podlouhlé, širší než vnitřní. Plody jsou podlouhle oválné šešule, 40-80 x 20-30 mm velké, k oběma koncům zúžené, ničí.
- Výskyt:** Hemikryptofyt. Polostinný lesní druh. Vyskytuje se na čerstvých, slabě kyselých, bohatých, humózních, kyprých, šterkovitých až hlinitých (i na suťových) půdách. Rozšířená je až do horských poloh v úžlabních a suťových lesích. Velmi příjemně voní. Název je odvozený od bílých šešulí a tvaru semen, jež bývaly pokládány za léčivé.

Ředkev ohnice — *Raphanus raphanistrum* L.

Jednoletá, 30—60 cm vysoká, sivozelená, štětinatá až lysá bylina, s tenkým vřetenovitým kořenem.

Vzhled: Lodyha je vzpřímená, v horní části větvená. Listy jsou řapíkaté, střídavé, trávově zelené; dolní jsou lyrovitě laločnaté až lyrovitě peřenodílné, na okrajích nestejně zubaté; horní listy jsou jednoduché, podlouhlé. Květy vyrůstají v koncových hroznech, bez podpůrných listenů. Kališní lístky jsou na bázi vakovitě vypouklé; korunní plátky jsou dlouze nehetnaté, špinavě až sivožluté, často fialově žilkované. Plod je podlouhlý struk.

Doba květu: Kvete od června do srpna.

Výskyt: Terofyt, rozšířený v meridionální, boreální až oceánské oblasti Evropy. V současnosti se jako polní plevel rozšířila na všechny kontinenty. Roste na svěžích lehkých písčitéch, živinami chudých stanovištích na polích, úhorech i ruderalních místech od nížin do horského stupně.

Hořčice rolní *Sinapis arvensis* L.

Jednoletá, 30—60 cm vysoká rostlina s vřetenovitým kořenem.

Vzhled: Lodyha je vzpřímená, roztroušeně chlupatá až lysá, rozvětvená. Listy jsou střídavé, řapíkaté; dolní jsou peřenoklané nebo jednoduché, nepravidelně zubaté; lodyžní listy vejčité nebo podlouhlé. Květy jsou uspořádány v hroznovitém květenství, jsou oboupohlavné, pravidelné, 4-četné. Kalich je otevřený, složený ze žlutozelených lístků; korunní plátky jsou žlutkově žluté, 2 x delší než kalich. Plod je válcovitá, krátce srstnatá šešule, s dlouhým slabě smáčknutým zobánkem.

Doba květu: Kvete od června do října.

Výskyt: Terofyt, rozšířený v mediteránní, temperované až oceánské oblasti Evropy a Asie. Roste na svěžích až sušších, na minerální látky bohatých, hlinitých stanovištích, na polích, úhorech, mezích a v zahradách, vinicích jakož i na ruderalních místech v nížinách a pahorkatinách.

Řeřišnice hořká — *Cardamine amara* L.

Vytrvalá, 15—50 cm vysoká bylina.

Vzhled: Lodyha je poměrně tenká, dole plazivá a zakořeňující, nahoře vystoupavá lodyha, lysá (nebo jen dole srstnatá). Listy jsou rovnoměrně rozloženy po celé délce lodyhy,

2—4-jařmé, s lístky mělce zubatými a s větším koncovým lístkem, u dolních listů jsou okrouhlé. Květy jsou uspořádané v hroznu, korunní plátky bílé s tmavší žilnatinou. Šešule jsou přímo odstálé a nepřevyšují květy.

Doba květu: Kveté od května do konce června.

Výskyt: Patří k evropsko-západosibiřským prvkům s hlavním rozšířením v suboceánských podmínkách. Vlhkomilná rostlina, vyžaduje protékající prameništ ní vodu. U nás je rozšířená od nížin až do horského stupně. Ve vyšších polohách (subalpínský a alpínský stupeň) chybí. Tvoří samostatné porosty kolem prameništ, prameništích niv, protékajících potůčků v lese apod. Pro tyto fytoceenózy . **Má pálivou, hořkou chuť, s vysokým obsahem vitamínu C.**

Rejšnice luční - *Cardamine pratensis* L.

Vytrvalá, asi 20—40 cm vysoká bylina, s jednoduchou, vzpřímenou, lysou lodyhou. Má krátký jednohlavý oddenek.

Vzhled: Listy v přízemní růžici jsou lichozpeřené, s dlouhými řapíky. Listových jařem je 2—5 párů, lístky jsou vejčité okrouhlé, koncový úkrojek je ledvinitý. Rostlina vytváří rozmnořovací pupeny, umístěné na rubu listů. Lodyžní listy jsou peřenosečné a jejich úkrojky čárkovité. Květenství je hroznovité, se 7—12 květy. Bílé korunní plátky nejsou srostlé, ale zřetelně žilnaté.

Doba květu: Kveté od začátku dubna do konce června.

Výskyt: U nás je rozšířena od nížin až do horského stupně. Vysloveně světlomilný druh, účastní se v celé škále travnatých fytoceenóz, a to od bažinných luk, lučních prameništ až po louky vlhké a později i vysychající. Hojně jsi je na půdách kyselejších.

Řeřicha polní - *Lepidium campestre*

- jednoletá, zřídka dvouletá, hustě šedopyřítá nebo i lysá bylina, s přímou, hustě olistěnou a dosti tvrdou lodyhou..

Vzhled: Listy přízemní růžice jsou lyrovitě peřenoklané, s tupými úkrojky. Lodyžní listy jsou kopinaté nebo vejčité, poloobjímavé, s ledvinitými palisty. Kalich je nedokonale srostlý, víceméně otevřený. Bílá koruna se skládá ze 4 obvejčitých plátků. Plod je křídlatá vykrojená šešulka.

Doba květu: Kveté od poloviny května do konce června.

Výskyt: Evropský oceánský druh, který je u nás rozšířen od nížin až do subalpinského stupně. Hojnější je však v pahorkatinách nebo v teplejších nížinách. V okrese Nový Jičín se vyskytuje zřídka. Jakožto ruderalní rostlina je indiferentní ke geologickému substrátu, vyžaduje však vyšší obsah humusu v půdě. Často proniká i do světlých lesů, na svahy u cest a na železniční násypy.

Brukev zelná - *Brassica oleracea*

- Jedno- až dvouletá, 80—150 cm vysoká rostlina s tenkým nebo ztlustlým větvenovitým kořenem.

Vzhled: Lodyha je vzpřímená, větvená, lysá. Listy v přízemní růžici jsou řapíkaté, lyrovitě peřenosečné, na okrajích vroubkované nebo zubaté; horní listy jsou přisedlé, podlouhle kopinaté, celokrajné nebo zubaté, se srdčité objímavou bází; jsou měkké, sivě ojněné. Květy tvoří hroznovitá květenství.

Doba květu: Kveté v dubnu, květnu nebo v červenci, srpnu.

Výskyt: Roste na čerstvých, humózních půdách, sekundárně zplaňuje a proniká do ruderalních společenstev.

Použití: **Dnes volně poměrně vzácná. Důležitá hospodářská rostlina. Byly z ní vyšlechtěny odrůdy brukev: květák, zelí, kedluben, kapusta.**

Vesnovka obecná - *Cardaria draba*

Vzhled: Žlutozelená rostlina, 15-90 cm vysoká lysá nebo spore chlupatá, s dlouhým kulovitým kořenem, který díky celným větvením vytváří postranní výběžky, sloužící k vegetativnímu rozmnožování. Lodyha vzpřímená, směrem vzhůru větvená, lehce hranatá a většinou krátce chlupatá podobně jako listy. Listy jsou podlouhle eliptické, obloukovitě zubaté. Spodní listy jsou řapíkaté, s klínovitou bází; uvadají ještě před rozkvetem. Horní listy jsou neřapíkaté, lodyhu objímající srdčité střelovitou bází. Malé, bílé, vonící květy jsou uspořádány v hustých chocholíkových latách bez palistů. Kališní lístky, šikmo odstávající, jsou tupé se širokým blanitým okrajem. Korunní lístky jsou 4, asi dvakrát delší než kalich, nehetnaté. Koruna obvejčitá, 6 tyčinek, 2 krátké a 4 dlouhé, jednoduché. 6 nektarií, postranní poloměsíčitě. semeník svrchní, 2 pouzdrý s 2-4 základy semen. Hroznovitá květenství jsou slabě prodloužená s dlouhými spodními stopkami. Srdčité nafouklé šešulky nepukavé, obsahují většinou jen jedno semeno.

Doba květu: Květen až září.

Výskyt: Původní v jižní Evropě, ale nyní v celé Evropě plevelný druh.

Použití:

Bylina ostré chuti slouží jako kořenící přísada k salátům a bylinným tvarohům.

Potočnice lékařská (*Nasturtium officinale*)

Vzhled: Většinou ve vodě rostoucí rostlina je vytrvalá, lysá nebo jen spoře chlupatá, 60 -100 cm vysoká. Lodyhy jsou větvené, duté, v dolní části poléhavé a vytvářejí četné postranní kořeny; v horní části vystoupavé nebo plovoucí. Listy jsou střídavé, lichozpeřené a ostré chuti. Lístky, na spodních listech po 1-3, na svrchních po 5-9 nebo více, jsou okrouhlé nebo široce vejčité. Květenství koncová nebo v paždí listů, květy bílé, nabíhající až do lila, prašníky žluté. Čtyři korunní lístky dlouze nehetnaté, asi dvakrát delší než 4 kališní lístky, které jsou odstálé. Semeník dvoupouzdrý, svrchní, šesule vzpřímená, rovná nebo zakřivená, 13-18 mm dlouhá.

Doba květu: Květen až září

Výskyt: Tekoucí vody, prameny či příkopy s čistou vodou, kultury.

Použití: Doba sběru je od října do května. **Mladé rostliny chutnají ostře hořce a kořeně, hodí se nejlépe jako přísada do salátů, pro výrobu bylinných máseľ a obložených chlebíčků. Semena jsou používána podobně jako černý pepř.** Vysoký obsah vitamínů se zasloužil o použití proti kurdějím. Je doporučována při jarních kúrách.

Hulevníkovec lékařský - *Sysimbrium officinale*

Vzhled: Semeníky a plody více než třikrát delší než široké. Plody po každé straně se 3 žilkami. Semena v plodních pouzdrech jednořadá. Plody vzpřímené, ke stonku přitisklé. Květy v hroznech, bledě žluté. Květní plátky až 3mm dlouhé.

Doba květu:

Výskyt: Ruterální porosty u cest, na rumišťích, na náspech, hojný.

Použití: Ukazatel dusíku.